

OMILIE LA SĂRBĂTOAREA SFINȚILOR TREI IERARHI: VASILE CEL MARE, GRIGORIE TEOLOGUL ȘI IOAN GURĂ DE AUR

Preot dr. Vasile Rojneac

HOMILY AT THE CELEBRATION OF THE THREE HOLY HIERARCHS: BASIL THE GREAT, GREGORY THE THEOLOGIAN AND JOHN CHRYSOSTOM

Abstract: The homily in the honor of the Three Holy Hierarchs, Vasile the Great, Grigorie the Theologian and John Chrysostom, wishes to highlight the pastoral life and activity of the three great teachers of the Church, who have lived during the 4th century, shepherding, with wisdom and devotion, the believers in the Capadocia Caesarea, in the Syria Antioch and in Constantinople. We have also tried to offer our readers a history of this celebration by exposing the reasons that have led to its enactment, during the 11th century, in Constantinople.

Keywords: Basil the Great, Grigorie the Theologian, John Chrysostom, celebration

„Prin sfinții care sunt pe pământul Lui minunată a făcut Domnul toată voia între întru ei” (Psalmul 15, 3)

Iubiți credincioși,

Biserica Ortodoxă Română îi sărbătorește astăzi pe Sfinții Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, stâlpii de aur ai Ortodoxiei din Răsărit, care au trăit în veacul al IV-lea după Hristos, păstorind cu multă vrednicie și cu demnitate poporul lui Dumnezeu încredințat lor și apărând dreapta credință, ori de câte ori a fost necesar, chiar cu prețul vieții. Multe sunt apelativele atribuite acestori mari teologi și părinți ai Bisericii, iar lucrarea lor pastorală și misionară se reflectă în innografia liturgică din ziua de 30 ianuarie, prin cuvinte alese. Spunem într-o stihiră de la vecernia praznicului de azi: „Pe trâmbițele cele tainice ale Duhului, pe purtătorii de Dumnezeu

părinți, astăzi să-i lăudăm; căci ei au cântat în mijlocul Bisericii cântare teologică bine alcătuită Treimii celei neschimbate și de o Ființă și o Dumnezeuire; pe surpătorii lui Arie și apărătorii ortodocșilor, care se roagă totdeauna Domnului să miluiască sufletele noastre”¹.

În ceea ce privește istoricitatea acestui praznic, știm că această sărbătoare a fost instituită în secolul al XI-lea, pe timpul împăratului bizantin Alexie I Comnenul (1081-1118) și a mitropolitului Ioan Maruopous al Evhaitelor, din cauza unor neînțelegeri apărute între credincioșii ortodocși din Constantinopol, care se întrebau care dintre cei trei ierarhi este mai mare și vrednic de cinstire². Astfel, ei s-au dezbinat, unii numindu-se ionaniteni, alții vasiliteni și alții grigoriteni. Din sinaxarul consacrat acestei sărbători, aflăm că, în anul 1084, printr-o minune dumnezeiască, Sfinții Trei Ierarhi s-au arătat mitropolitului de atunci, Ioan, și i-au zis:

„După cum vezi, noi la Dumnezeu una suntem și nici o vrajbă nu este între noi. Fiecare din noi, la timpul său, îndemnați de Duhul Sfânt, am scris învățături pentru mântuirea oamenilor. Cum ne-a insuflat Duhul Sfânt, așa am învățat. Nu este între noi unul întâi și altul al doilea. De chemi pe unul, vin și ceilalți doi. Drept aceea, sculându-te, poruncește, celor ce se învrăjbesc, să nu se mai certe pentru noi. Că nevoința noastră, cât am fost în viață și după moarte, a fost să împăcăm pe oameni și să aducem în lume pace și unire. Împreunează-ne, dar, făcându-ne praznic la câte trei într-o singură zi, și înștiințează cu aceasta pe creștini, că noi în fața lui Dumnezeu, una suntem”³. Din acel moment, Sfinții Trei Ierarhi, au fost prăznuiți împreună, până în ziua de azi.

Însă, ei, au fost cinstiți încă din timpul vieții lor de către credincioși, datorită petrecerii lor în sfințenie și curăție, fiind practicanți ai postului, ai rugăciunii, ai privegherii și a multor fapte de milostenie, știind că acestea sunt plăcute și de preț în fața lui Dumnezeu și a oamenilor. Au lăsat în urma lor, după trecerea din această lume, adevărate tratate de teologie, prin care au apărat dogmele dreptei credințe, au combătut scrierile eretice ale lui Arie și ale lui Macedonie, care negau dumnezeirea Fiului și a Sfântului Duh, învățând pe toți credincioșii să cinstească pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Prin viața lor plină de sfințenie, s-au făcut pildă credincioșilor, atât prin faptă cât și prin cuvânt, îndemnându-i pe aceștia să trăiască după poruncile lui Dumnezeu, fie în feciorie, fie prin căsătorie, lucrând fiecare la mântuirea sa și aducând roadele faptelor bune la timpul potrivit.

¹ *Mineiul pe Ianuarie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 447.

² Ene Braniște, *Liturgica generală*, Ediția a III-a îngrijită de Pr. Eugen Drăgoi, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002, p. 182, nota 16.

³ *Mineiul pe Ianuarie*, pp. 461-462.

Astăzi, la praznicul închinat lor, se cuvine să ne amintim fiecare cuvintele Sfântului Apostol Pavel din Epistola către Evrei: „Aduceți-vă aminte de maimarii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13, 7). Și, cu adevărat, în aceasta constă cinstirea pe care Biserica o aduce sfinților, căci noi, îi cinstim pe sfinți pentru viețuirea lor, pentru faptele lor cele bune, pentru dragostea pe care ei au manifestat-o față de semenii lor, dar și pentru modul cum și-au sfârșit viața, unii dintre ei suferind chiar martiriul din dragoste pentru Iisus Hristos. Iată și motivul pentru care îi cinstim și noi pe Sfinții Trei Ierarhi. Se cuvine, așadar, să amintim câteva lucruri legate de viața și de activitatea lor pastorală.

Sfântul Vasile cel Mare s-a născut în jurul anului 330 în Cezareea Capadociei, într-o familie de creștini practicanți. Pe mama sa o chema Emilia, iar pe tatăl său Vasile. A studiat retorica, filosofia și teologia la cele mai prestigioase școli din Cezareea Capadociei, din Constantinopol și din Atena, însușindu-și atât cultura profană cât și teologia. În această perioadă îl va cunoaște pe Sfântul Grigorie Teologul, devenind prieteni de nedespărțit. Amândoi cunoșteau două drumuri în viață: al școlii și al bisericii, după cum mărturisește chiar Sfântul Vasile. În anul 355 se va întoarce în patria sa și va intra în monahism, primind și botezul creștin. A trăit o viață austeră, ocupându-se cu rugăciunea, cu studiul Sfințelor Scripturi și al operelor Sfinților Părinți de până atunci. În anii care au urmat, Sfântul Vasile cel Mare a vizitat așezămintele monahale din Siria, din Palestina, din Egipt și din Mesopotamia. Reîntors în patria sa – Cezareea Capadociei – va înființa o mănăstire în Pont, fiindu-i alături Sfântul Grigorie Teologul, prietenul copilăriei sale. Aici a compus *Regulile vieții monahale* și a pus bazele *Filocaliei*.

Datorită nevoițelor sale și a virtuților cu care era împodobit, Sfântul Vasile va fi hirotonit preot (364), apoi, va fi ridicat la demnitatea de episcop al Cezareei (370). În calitate de episcop, a desfășurat o bogată activitate filantropică, înființând pentru cei nevoiași instituții de asistență socială: spitale, azile, cantine pentru săraci și școli tehnice, toate acestea fiind cunoscute sub numele de *Vasiliade*. Pe toată perioada episcopatului său, a luptat împotriva arianismului și macedonianismului, apărând dumnezeirea Fiului și a Duhului Sfânt și, menținând dreapta credință în jurisdicția episcopiei sale. A fost un om al lui Dumnezeu și un slujitor credincios în vatra episcopiei sale, slujind cu credință și cu dragoste „*taina fratelui*”, alinând suferințele, împlinind lipsurile, judecând drept pricinile și făcându-se pildă tuturor. A compus și o liturghie, care îi poartă și astăzi numele și pe care o săvârșim de 10 ori în cursul anului liturgic.

Datorită nevoițelor și a jertfelniciei sale, dar și fiindcă era o persoană destul de bolnăvicioasă și firavă, Sfântul Vasile cel Mare a trecut la Domnul la data de 1 ianuarie 379, la vârsta de numai 51 de ani, fiind plâns și regretat de către toți credincioșii care l-au cunoscut. A rămas în conștiința Bisericii cu apelativul de cel Mare, părintele orfanilor, prietenul săracilor și povățuitorul cel drept al credincioșilor⁴.

Sfântul Grigorie Teologul

Sfântul Grigorie Teologul s-a născut în orașul Nazianz, cam pe la anii 329-330, din părinții credincioși Grigorie și Nona, în urma unor stăruitoare rugăciuni către Dumnezeu. A fost crescut în dreapta credință și a studiat și el în Cezareea Capadociei, în Cezareea Palestinei și în Atena. În această perioadă îl va cunoaște pe Sfântul Vasile cel Mare. După întoarcerea în patria sa natală, primește botezul și își exprimă dorința de a se face monah. Se va retrage cu Sfântul Vasile la mănăstirea înființată de el în Pont, însă, în anul 361, este chemat de către tatăl său și de către credincioșii din Nazianz pentru a fi hirotonit preot, împotriva voinței sale. A rămas alături de tatăl său pentru a-l ajuta în pastorație, ducând o luptă înverșunată împotriva ereticilor care tulburau, atunci, Biserica. În anul 371 Sfântul Grigorie Teologul este hirotonit episcop de Sasima de către Sfântul Vasile cel Mare, iar în anul 380 a fost chemat să ocupe scaunul episcopal din Constantinopol, prezidând al doilea Sinod Ecumenic (381), unde a rostit cele cinci *Cuvântări teologice*, dovedind dumnezeirea Fiului și a Sfântului Duh și luptând cu îndârjire împotriva ereticilor arieni și macedonieni.

Având o fire sensibilă, demnă și, fiind iubitor de pace și liniște, a fost profund rănit de acuzațiile care i s-au adus în cadrul celui de-al doilea Sinod Ecumenic, când, alegerea sa ca episcop de Constantinopol a fost contestată și socotită necanonică, pe motivul că el era deja hirotonit ca episcop de Sasima. În aceste condiții, Sfântul Grigorie Teologul va demisiona și se va retrage la locul său natal, Arianz, unde își va petrece ultimii ani din viață. Într-o cuvântare de rămas bun către biserica din Constantinopol, Sfântul Grigorie Teologul își argumentează decizia de retragere:

„Și eu, împărate, o singură favoare cer puterii tale care face daruri mărețe. Nu cer aur, nu tăblițe multicolore, nu acoperăminte pentru masa de taină, nu să primesc o înaltă demnitate pentru neamul meu sau să stau aproape de tine, cel preabun [...]. Un singur lucru cer să mi se dea: să stau puțin departe de invidie. Doresc să cinstesc scaunul, dar de departe. Am obosit să fiu urât de toți, chiar și de prieteni, pentru că nu pot privi spre altceva, decât spre Dumnezeu”. *Dezamăgit și scârbit de deșertăciunile acestei lumi, acest „vultur*

⁴ Ioan G. Coman, *Patrologie*, Editura Sfânta Mănăstire Dervent, 2000, pp. 111-112.

rănit”, s-a mutat la Domnul, în jurul anilor 389 sau 390, având vârsta de aproximativ 60 de ani⁵.

Sfântul Ioan Gură de Aur

Sfântul Ioan Gură de Aur s-a născut în Antiohia Siriei, în jurul anului 354, din părinți creștini, Secundus și Antuza. A rămas de mic orfan de tată și, după moartea acestuia, va rămâne în grija mamei sale, de la care va primi o educație aleasă. A studiat cu cei mai aleși dascăli ai vremii: retorul Libaniu și filosoful Andragatiu. În jurul anului 372, Sfântul Ioan va fi botezat de către episcopul Meletie de Antiohia și consacrat ca citeț. După moartea mamei sale, se va retrage în munții Antiohiei, unde, timp de 4 ani, s-a nevoit în post și rugăciune, locuind într-o peșteră retrasă de ochii lumii. Este hirotonit diacon, în anul 381 de către episcopul Meletie, iar în anul 386 preot, de către episcopul Flavian al Antiohiei, primind și misiunea de predicator. Datorită elocinței sale și a tăriei cu care predica cuvântul lui Dumnezeu, s-a făcut cunoscut tuturor, fiind supranumit „Gură de Aur”. Predica în Antiohia în fiecare duminică și sărbătoare, iar în perioada Postului Mare în fiecare zi, abordând teme teologice dintre cele mai diverse, precum: păcatul, virtutea, fecioria, postul, milostenia, rugăciunea, desfrânarea, pocăința, căsătoria, moartea, judecata, participarea cât mai regulat la slujbele Bisericii. De asemenea, el a predicat și a scris împotriva ereticilor arieni și macedonieni, tâlcuind multe cărți din Sfânta Scriptură, spre folosul duhovnicesc al credincioșilor săi.

După moartea patriarhului Nectarie, în anul 397, Sfântul Ioan Gură de Aur este ales, împotriva voinței sale, patriarh al Constantinopolului. În această calitate, va avea de desfășurat o pastorație destul de dificilă, luptându-se cu abuzurile încetățenite în rândul clerului din Constantinopol, îndepărtând luxul din reședința episcopală, fiind alături de cei săraci și predicând împotriva bogaților. Toate aceste măsuri i-au atras ura și disprețul celor vizați în predicile sale cutremurătoare și pline de realism. Dar, el, și-a păstrat până la sfârșit demnitatea, fiind părinte și învățător iscusit, trăind în sfințenie și făcându-se pildă tuturor credincioșilor și clericilor din Constantinopol. Cu toate acestea, Sfântul Ioan Gură de Aur a fost izgonit din scaunul episcopal și exilat de împărat și de soția acestuia, Eudoxia, la Cucuz, în Armenia Mică.

Trecând prin multe necazuri, primejdii și încercări, departe de credincioșii săi din Constantinopol, a trecut la cele veșnice la data de 14 septembrie 407, la Comana, în Pont, ultimele sale cuvinte fiind: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate”⁶.

⁵ I. G. Coman, *Patrologie*, pp. 120-121; Alexandru Briciu, „Documentar: Sfântul Grigorie Teologul și-a povestit viața în poeme”, în ziarul *Lumina*, 24 ianuarie 2011, <http://ziarulumina.ro/sfantul-grigorie-teologul-si-a-povestit-viata-in-poeme-16415.html> (02.02.2017).

⁶ I. G. Coman, *Patrologie*, pp. 133-135.

Iubiți credincioși,

Sfinții Trei Ierarhi sunt modele demne de urmat pentru toți credincioșii, pentru preoții și pentru teologii zilelor noastre. Viața lor de sfințenie, nevoințele lor, demnitatea cu care și-au împlinit misiunea în lume, greutățile pe care le-au întâmpinat în cursul vieții, fac din ei un far călăuzitor în această existență efemeră și plină de răutate. Și, așa cum spune Scriptura: „Chiar dacă, în fața oamenilor, ei au îndurat suferințe, nădejdea lor este plină de nemurire. Și fiind pedepsiți cu puțin, mare răsplată vor primi, căci Dumnezeu i-a pus la încercare și i-a găsit vrednici de El” (Înțelepciunea lui Solomon 3, 4-5).

De aceea, cât timp au trăit pe acest pământ, ei au căutat să fie bine plăcuți înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, având ascultare către toți și fiind fără cârtire în slujbele cele rânduite lor. În rugăciune au fost răbdători, în privegheri n-au pregetat, în ispite nu s-au mâhnit, în postire nu au slăbit. S-au făcut tuturor toate și au strălucit ca niște luminători în lume, ca pe toți să-i câștige la credința în Hristos. Au fost apărătorii adevărului, sprijinatorii săracilor, ocrotitorii văduvelor și ai orfanilor și mângâierea celor întristați. Pentru fiecare dintre noi, viața Sfinților Trei Ierarhi, trebuie să rămână pilduitoare, aducându-ne aminte, în încercările noastre, „că prin multe suferințe trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 14, 22).

Astăzi, la praznicul închinat lor, întreaga Biserică îi cinstește, făcând pomenire de faptele lor cele bune și cerându-le să se roage pentru mântuirea sufletelor noastre. Amin.